

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2017. – Т. 35-36. – С. 95-101

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2017. – Volume. 35-36. – pp. 95-101

УДК: 325.14(4)

© Блажевська Євгенія¹

Етапи формування спільної імміграційної політики Європейського Союзу

Стаття аналізує етапи становлення спільної імміграційної політики Європейського Союзу. У статті доводиться, що відмінність етапів спричинена необхідністю відповідей на виклики як внутрішньоєкономічних потреб, так і обставинами зовнішнього середовища, спричинених регіональними та глобальними загрозами.

Ключові слова

ЄС, імміграція, міграція, угоди, комунітаризація, опори.

Stages of Forming a Common Immigration Policy of the European Union

The article analyzes the stages of the formation of a common immigration policy of the European Union. The article argues that the elimination of the stages is due to the need for answers to the challenges of both economic needs and the circumstances of the environment caused by regional and global threats. On the whole, it can be assumed that an increase in the role of the institutions in the area of immigration policy under the Lisbon Treaty will help to strengthen the protection of the rights of immigrants and deepen European integration. At the same time, it can be stated that certain areas of the Unions immigration policy will continue to be at different levels of harmonization: from the most „communitarization” (asylum policy, the fight against illegal immigration), to a large extent remaining in the competence of national governments (economic immigration).

Keywords

EU, immigration, migration, communitarization, pillars, treaties.

Постановка наукової проблеми та її значення. Демографічна проблема стала однією з головних рушійних сил звернення інтересу Європейського союзу до імміграційної проблематики в кінці 1980-х на початку 1990-х років. Ще більше вона загострилася на початку XXI століття. Так, згідно з прогнозом Євростату (*Eurostat*) Статистичного Агентства Європейського союзу, опублікованого ще в серпні 2008 року, населення ЄС-27 мало б зрости з 495 млн. осіб (1 січня 2008 року) до 521 млн. осіб у 2035 році, а потім буде поступово скорочуватися і в 2060 році складатиме 506 млн. чоловік. При цьому рівень народжуваності щороку знижуватиметься, а рівень смертності має підвищуватися. Починаючи з 2015 року позитивне сальдо міграції стане єдиним фактором, що забезпечує приріст населення в ЄС, так як смертність в Євросоюзі перевищить рівень народжуваності. Крім того, буде посилюватися тенденція старіння населення ЄС, причому кількість людей у віці понад 65 років, що у 2008 році склала 17,1% від загальної чисельності населення ЄС, до 2060 року сягне 30%².

Зростання потреби у іноземній робочій силі є одним із наслідків негативних демографічних тенденцій. Особливо у довгостроковій перспективі держави-члени ЄС все більше потребуватимуть залучення працівників з третіх країн. Частка іммігрантів в економічно активному насе-

¹ Аспірантка кафедри міжнародних відносин, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: via_de_feliz@ukr.net

² International Organization for Migration, (2010) WMR 2010 Background Paper: The Future of European Migration: Policy Options for the European Union and its Member States, by Rainer Munz and Elizabeth Collet, available at: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2010_migration_policy_options_EU.pdf (accessed 11 October 2017)

ленні держав-членів різняться від 7-7,5% в Німеччині та Австрії до 1-2% у Скандинавських країнах; середній показник складає 4,3% для ЄС-25 у 2005 році і знову неухильно зростатиме³.

Нарешті, наявність зовнішніх загроз, перш за все, загроз безпеки, багато в чому сприяло збільшенню повноважень інститутів ЄС в імміграційній політиці. Мова йде, перш за все, про чисельну кількість нелегальних іммігрантів, котрі перебувають на території держав-членів ЄС, а також, про зростання організованої злочинності, що зумовило необхідність створення загальноєвропейської системи протидії криміналу. Важливішим викликом, з яким зіткнулася світова спільнота початку ХХІ ст., став міжнародний тероризм. Терористичні атаки 11 вересня 2001 року в США, а згодом акти тероризму в 2004-2005 роках у Мадриді та Лондоні посилили зусилля держав-членів ЄС у сфері боротьби з тероризмом і стали додатковою рушійною силою на шляху до більшої «комунітаризації» імміграційної політики. Так, вже 27 грудня 2001 року була прийнята Спільна позиція Європейського Союзу боротьби з тероризмом.⁴

Звідси, постала актуальна проблема регулювання імміграційних потоків ЄС. Згідно з даними Міжнародної організації міграції, станом вже на кінець 2010 року 48 млн. осіб, котрі перебувають на території ЄС, були іммігрантами⁵. Міграційна політика традиційно проводилася на державному рівні і не входила до сфери компетенції міжнародних організацій чи інститутів, оскільки дана сфера є невід'ємною частиною та однією з найважливіших умов підтримки легітимності державної влади в межах національної держави. Зазвичай національні уряди не схильні передавати на наднаціональний рівень свою компетенцію до сфер, що відносяться до так званої високої політики («high politics»), серед яких і політика в сфері імміграції. Однак, в епоху „розмивання” національного суверенітету мова йде про «десуверенізацію» національної держави.⁶ Європейський Союз є на сьогодні найбільш інтегрованим утворенням, своєрідною «міжнародною державою принципово нового зразка»⁷. З поглибленням європейської інтеграції все нові сфери співпраці підпорядковувалися регулюванню на наднаціональному рівні. ЄС дійшов до стадії створення спільної імміграційної політики і вироблення єдиної стратегії в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти дослідження міжнародної міграції представлені у працях таких зарубіжних авторів, як М. Вейнер, К. Джоппке, А. Золберг, С. Кастлес, Е. Лі, Д. Массей, М. Пійоре, С. Сассен, Я. Соисал, Г. Фрімен, Т. Хаммар, Дж. Холліфілд та ін. Серед українських дослідників виокремимо Д. Баланюк, М. Вербовий, В. Євтух, Е. Лібанова, О. Малиновська, І. Прибиткова, О. Пуригіна, С. Сардак, О. Позняк, Ю. Римаренко, О. Хомра, Н. Шульга, Б. Юськів та ін. Внесок науковців Чернівецького національного університету у вивченні міграційних процесів та політики, котрі перебувають у сфері наукових інтересів В. Бурдяк, Н. Бурейко, Г. Жовківської, П. Катеринчука, Т. Лупула, В. Макара, О. Сича. Російська наукова література представлена доробками М. Денисенка, В. Іонцева, В. Моїсеєнко, В. Переведенцева, Л. Рибаківського, І. Цапенко, О. Шапарова, Т. Юдіної та ін. Значний масив наукової літератури присвячений дослідженню спільної міграційної політики Європейського Союзу. Найціннішими є наукові розвідки таких зарубіжних і вітчизняних авторів, як Е. Теддес, В. Гіродон, К. Босуелл, Г. Лахав, Е. Моравчик, Дж. Пападжанні, О. Потьомкіна, К. Рус, О. Малиновська, О. Краєвська, М. Відякіна та ін. Вказаний перелік дослідників звісно є неповним.

Метою нашої статті є визначити етапи організації інститутів ЄС в регулюванні спільних питань, пов'язаних з імміграцією.

³ Rapport Besoins de main doeuvre et politique migratoire (2006), Centre d'analyse strategique. Mars 2006, available at: <http://lesrapports.lado-cumentationfrancaise.fr/BRP/064000296/0000.pdf> (accessed 10 October 2017)

⁴ Council Common Position (2001), of 27 December 2001 on Combating Terrorism. 2001/930/CFSP. Official Journal of the European Communities. L344/90.

⁵ International Organization for Migration, (2010) WMR 2010 Background Paper: The Future of European Migration: Policy Options for the European Union and its Member States, by Rainer Munz and Elizabeth Collet, available at: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2010_migration_policy_options_EU.pdf (accessed 11 October 2017)

⁶ Гринин, Л. (2008). Национальный суверенитет и процессы глобализации (вводные замечания). Полис. № 1. С. 123- 34.

⁷ Шемятенков, В. (2003). Европейская интеграция, Международные отношения, Москва, с. 210.

Варто виділити три періоди становлення імміграційної політики Європейського Союзу⁸. Перший етап (1986-1993 роки) зародження міжурядової співпраці в рамках спеціальних груп і форумів. Другий етап почався з підписання в 1992 році Маастрихтського договору, що включив імміграційну політику у сферу «спільних інтересів» Європейського Союзу. Початок третього етапу і становлення, власне наднаціональної політики в області імміграції пов'язують з Амстердамським договором 1997 року та «комунітаризацією» імміграційної політики, а також з договором у місті Ніцца від 2001 року. З набуттям 1 грудня 2009 року Лісабонського договору від 2007 року починається новий етап імміграційної політики ЄС.

На першому етапі роль наднаціональних інститутів залишалася обмеженою. Спочатку взаємодія з питань імміграційної політики здійснювалося країнами ЄС в рамках міжурядових форумів, таких як створеної ще в 1975 році міжурядової групи ТРЕВІ (міжнародний тероризм, радикалізм, екстремізм і насилля *TREVI group: Terrorism, Radicalism, Extremism, Violence*) в складі міністрів внутрішніх справ держав – членів ЄС, спеціальна робоча група з питань імміграції (*Ad Hoc Group on Immigration*), створена в 1986 році з ініціативи Великої Британії і включала високопоставлених чиновників держав-членів групи із взаємодопомоги (*Mutual Assistance Group MAG*) або груп, і координаторів (*Group of Coordinators*).

Найбільшого прогресу у сфері регулювання вільного переміщення фізичних осіб, прикордонного контролю та міграційної політики вдалось досягти в межах форумів, пов'язаних з реалізацією загальних цілей Євросоюзу, але не залежних від інституційного механізму і права ЄС. Як приклад, варто згадати про Шенгенські угоди, котрі показали значний вплив на розвиток імміграційної політики ЄС, котрий є «своєрідною лабораторією вільного пересування людей»⁹.

Маастрихтський договір 1992 року оформив Європейський Союз на трьох «опорах» і визначив міграцію як «проблему, котра входить до сфери спільних інтересів» ЄС, включивши її до третьої «опори» європейської політики (Розділ IV Договору про Європейський союз Положення про співробітництво в галузі правосуддя та внутрішніх справ, *Title IV TEU Provisions on Cooperation in the Field of Justice and Home Affairs*). Однак, створення системи «трьох опор» зовсім не означало наднаціональної інтеграції у сфері імміграційної політики.

Компетенція європейських інститутів в рамках «другої» і «третьої опор», на відміну від комунітарної «першої опори», залишалася достатньо обмеженою. Так, у міжурядових опорах Європейська комісія розділяла право законодавчої ініціативи з державами-членами і, в той час як в «першій опорі» Європейська комісія мала виключне право ініціативи. Окрім цього, акти другої (спільні стратегії, дії і позиції) і третьої (спільні позиції, рамкові рішення) «опор» за юридичною силою значно поступалися актам першої опори (регламентам, директивам та рішенням). Далі в рамках імміграційної політики Рада ЄС діяла на підставі одноголосно прийнятого рішення, тоді як для ухвалення рішень і в рамках «першої опори» потрібна кваліфікаційна більшість. Роль Європейського Парламенту була незначна: він мав лише право бути поінформованим про прийняття тих чи інших рішень у рамках «третьої опори». Нарешті, компетенція Суду ЄС у «другій» і «третьій опорах» була вкрай обмеженою. Таким чином, Маастрихтський договір позначив початок поступового переходу від імміграційної політики, що здійснювалася на рівні держав-членів ЄС, до європеїзації питань пов'язаних з імміграцією. У той же час, положення Маастрихтського договору і сама ідея «трьох опор» насправду стали компромісом між прихильниками міжурядового та наднаціонального підходів¹⁰, і, в цілому, відбили труднощі подолання протиріч між державним суверенітетом та інтеграцією. Амстердамський договір 1997 року включив питання, пов'язані з імміграційною політикою і політикою надання притулку, в новий Розділ IV Договору про заснування Європейського Співтовариства візи, надання притулку, імміграція та інші сфери політики, пов'язані з вільним переміщенням фізичних осіб (*Title IV TEC Visas, asylum, immigration and other policies related to free movement of persons*). Новий Розділ IV

⁸ Favell, A., Geddes A. (1999). *European Integration, Immigration and the Nation State: Institutionalising Transnational Political Action?* Robert Schuman Centre for Advanced Studies. European University institute. EUI Working Papers. 1999. RSC No 99/32, available at: http://www.iue.it/RSCAS/WP-Texts/99_32.pdf (accessed October 13 2017).

⁹ Шемятенков, В. (2003). *Европейская интеграция, Международные отношения*, Москва, с. 240.

¹⁰ Arap, J. (2012). *Problems and Solutions for New Member States in Implementing the JHA Acquis* 11 CEPS Working Document № 212. October 2004, available at: http://shop.ceps.be/downfree.php?item_id=1173 (accessed 17 October 2017)

Договору встановив механізми для поступового створення зони свободи, безпеки та правосуддя (*Area of Freedom, Security and Justice AFSJ*). Таким чином, була здійснена «комунітаризація» імміграційної політики, тобто її передача до сфери відповідальності Європейського співтовариства. Однак, «комунітаризація» «третьої опори» носила частковий характер. По-перше, до сфер міжурядових взаємин як і раніше відносилось співробітництво у сфері кримінальних справ (*police and judicial cooperation in criminal matters*). По-друге, незважаючи на передачу імміграційної політики до сфери компетенції Співтовариства, роль європейських інститутів у даній області була обмеженою. Амстердамський договір передбачив ряд обмежень і винятків. Так, комунітарний метод (голосування кваліфікованою більшістю в Раді, процедура спільного рішення з Європейським парламентом, виключне право законодавчої ініціативи комісії і повна юрисдикція Суду ЄС), на підставі яких за загальним правилом приймаються рішення в «першій опорі», застосовувалися щодо імміграційної політики.

Амстердамський договір встановив п'ятирічний (до 1 травня 2004 року) перехідний період, впродовж якого рішення в Раді ЄС надалі повинні прийматися на підставі одноголосно прийнятого рішення з ініціативи Європейської комісії чи держави-члена (тобто, Комісія як і раніше ділила право законодавчої ініціативи з державами-членами) і при консультативній ролі Європейського Парламенту.

Роль наднаціональних інститутів в імміграційній політиці ЄС опосередковано обмежувалась низкою спеціальних положень, котрі передбачали неповну участь Великої Британії, Ірландії та Данії зі співробітництва в цій галузі. Так, Велика Британія та Ірландія вирішували від випадку до випадку, чи приєднатися до тих чи інших заходів, що застосовувались у сфері імміграційної політики (можливість «*opt-ins*» для цих країн). А Данія не приєдналася до Розділу IV Договору про заснування Європейського Співтовариства («*opt-out*», узгоджений для Данії)¹¹.

Однак, в цілому Амстердамський договір став значним кроком вперед у гармонізації європейської імміграційної політики і у порівнянні з Маастрихтським договором, роль наднаціональних інститутів у цій сфері суттєво зростає.

Договір, підписаний в 2001 року в м. Ніцці, розширив сфери застосування процедури кваліфікованої більшості в області імміграційної політики, проте, рішення у багатьох важливих сферах як і раніше приймалися на основі процедури однастайності.

Згідно з положеннями Амстердамського договору 1997 року, Рада ЄС мала до закінчення п'ятирічного перехідного періоду прийняти рішення про розширення застосування процедури кваліфікованої більшості в області імміграційної політики. Таке рішення було прийняте Радою 22 грудня 2004 року¹² і набуло чинності 1 січня 2005 року¹³. Воно насправді розширило повноваження у прийнятті спільного рішення в Раді ЄС у деяких сферах співробітництва, передбачені Розділом IV Договору про заснування Європейського Співтовариства, але розширення торкнулося в основному візового режиму, політики надання притулку і нелегальної імміграції. У той же час, питання, щодо легальної імміграції та сімейного права, як і раніше не підлягали одноголосним рішенням у Раді.

Гаазька програма, прийнята на саміті Європейської Ради 4-5 листопада 2004 року набула чинності 10 травня 2005 року¹⁴, визначила десять пріоритетів Європейського простору свободи, безпеки і правосуддя на період 2005-2010 років. У їх числі регулювання імміграційних потоків, створення загальноєвропейської системи надання притулку, візовий режим та інтеграція мігрантів. Однак, в цілому Гаазька програма була зосереджена на боротьбі з нелегальною імміграцією і не передбачала конкретних дій в сфері легальної імміграції.

Висновки. Вищевикладене свідчить про наявність як позитивних, так і негативних тенденцій на вказаних етапах. З одного боку, роль наднаціональних інститутів неухильно зростала. З

¹¹ Peers, S. (2005). The UK Opt-Out from EU Immigration and Asylum Law in Practice // Carlier J.-Y., De Bruycker P. (eds.): Immigration and Asylum Law of the EU: current debates / Actualité du droit européen de l'immigration et de l'asile. Bruxelles: Emile Bruylant. P. 161-165.

¹² Council Decision (2004), 2004/927/EC of 22 December 2004 providing for certain areas covered by Title IV of Part Three of the Treaty establishing the European Community to be governed by the procedure laid down in Article 251 of that Treaty (Official Journal. 2004. 31 December, P. 0045-0046).

¹³ The Hague programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union. JAI 559, available at: http://ec.eur-opa.eu/justice-_home/do-ccentre/doc/hague_programme_en.pdf.

¹⁴ Ibid.

іншого боку, їх компетенції в різних областях імміграційної політики ЄС розрізнялись. Так, рівень гармонізації політики з надання притулку і політики в сфері нелегальної імміграції істотно перевищував рівень гармонізації політики у галузі легальної імміграції.

Насамперед, внутрішня логіка європейської інтеграції сприяла посиленню гармонізації імміграційної політики ЄС. По-перше, стало необхідним вжиття заходів з контролю на зовнішніх кордонах ЄС як своєрідної «компенсації» скасування контролю на внутрішніх кордонах (одна з чотирьох основних свобод, закріплених Римським договором 1957 року). По-друге, співробітництво на міжурядовому, а не на наднаціональному рівні продемонструвало свою неефективність. Так, процедура одностайності в Раді ЄС, при якій держави-члени фактично володіють правом вето на всі законодавчі ініціативи, ускладнювала прийняття актів у такій чутливій сфері як імміграція.

Далі, саме інститути ЄС, будучи акторами інтеграційного процесу і зацікавленими в розширенні своїх повноважень, сприяють інтенсифікації та поглибленню співробітництва на наднаціональному рівні. З одного боку, еволюція імміграційної політики була результатом цілеспрямованої стратегії європейських інститутів щодо поглиблення інтеграції, коли мова йде про так зване наднаціональне підприємництво («supranational entrepreneurship») ¹⁵. У той же час, розширення ресурсної бази та можливостей самих інститутів дозволило їм більш ефективно справлятися зі своїми повноваженнями в цій сфері і, як наслідок, полегшило подальше розширення їх компетенції.

Нарешті, самі національні уряди вплинули на розширення ролі інститутів ЄС. Для ефективного регулювання імміграційних потоків був потрібний дієвий наднаціональний механізм. При цьому, якщо раніше небажання урядів делегувати свою компетенцію в питаннях імміграції Європейського Союзу багато в чому пояснювалося побоюванням протестів електорату проти втручання в цю галузь національної політики, зі зміною міжнародної ситуації європейці скоріше були готові погодитися на часткове «розмивання» національного суверенітету і скорочення державних повноважень.

Основною причиною, що ускладнювала передачу повноважень у сфері міграційної політики на наднаціональному рівні була турбота про збереження державного суверенітету. Деякі дослідники відзначають, що європеїзація імміграційної політики ставить під загрозу такі взаємопов'язані поняття, як державний суверенітет, державний контроль над соціальними процесами і легітимність національної держави в цілому ¹⁶.

Іншим фактором, що впливав на небажання держав передати свої повноваження з імміграційних питань на рівень ЄС, залишилась специфіка внутрішньої політики держав-членів Європейського Союзу, що особливо яскраво проявилось у державах із традиційно високою часткою іммігрантів, таких як ФРН та Австрійська республіка. Так, у 2004 році Німеччина і Австрія виступили проти поширення процедури кваліфікованої більшості, передбачених рішенням Ради ЄС № 2004/927 / ЄС від 22 грудня 2004 року, на легальну імміграцію; в результаті в даній сфері на певний час була збережена процедура одностайності.

Нарешті, слід зазначити, що відмінності між національними імміграційними законодавствами також є однією з причин повільної гармонізації європейської міграційної політики.

Можна виділити два основних наслідки недостатньої ролі національних інститутів в даній області. З одного боку, імміграція в Європейському Союзі все більше сприймається як загроза, але особлива увага надається боротьбі саме з нелегальною імміграцією. Це процес отримав назву «сек'юритизації» («securitization») імміграційної політики. В сфері боротьби з нелегальною імміграцією, вжито чимало заходів. Держави-члени, стурбовані проблемами організованої злочинності і тероризму, передають свої повноваження в даній сфері наднаціональним інститутам, щоб підвищити ефективність місцевих дій у вказаній сфері. У свою чергу, інститути ЄС, наділені значними повноваженнями, мають можливість порівняно легко приймати рішення в такій сфері. З іншого боку, регулювання питань, пов'язаних з легальною імміграцією в Європейсько-

¹⁵ Hix, S. (2005). *The Political System of the European Union*. Palgrave Macmillan, London. P. 101.

¹⁶ Favell, A., Geddes A. (1999). *European Integration, Immigration and the Nation State: Institutionalising Transnational Political Action* Robert Schuman Centre for Advanced Studies. European University Institute. EUI Working Papers. 1999. RSC No 99/32, available at: http://www.iue.it/RSCAS/WP-Texts/99_32.pdf (accessed October 13 2017).

му Союзі, залишається досить фрагментарним і йде за так званим галузевим, а не глобальним принципом.

Список джерел

1. Гринин, Л. (2008). Национальный суверенитет и процессы глобализации (вводные замечания), Полис, № 1, С. 123- 34.
2. Шемятенков, В. (2003). Европейская интеграция, Международные отношения, Москва.
3. Арап, J. (2012). Problems and Solutions for New Member States in Implementing the JHA Acquis 11 CEPS Working Document №212. October 2004, available at: http://shop.ceps.be/downfree.php?item_id=1173 (accessed 17 October 2017)
4. Council Decision (2004), 2004/927/EC of 22 December 2004 providing for certain areas covered by Title IV of Part Three of the Treaty establishing the European Community to be governed by the procedure laid down in Article 251 of that Treaty (Official Journal. 2004. 31 December, P. 0045-0046).
5. Council Common Position (2001), of 27 December 2001 on Combating Terrorism. 2001/930/CFSP. Official Journal of the European Communities. L344/90.
6. Favell, A., Geddes A. (1999). European Integration, Immigration and the Nation State: Institutionalising Transnational Political Action Robert Schuman Centre for Advanced Studies. European University institute. EUI Working Papers. 1999. RSC No 99/32, available at: http://www.iue.it/RSCAS/WP-Texts/99_32.pdf (accessed October 13 2017).
7. The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union. JAI 559, available at: http://ec.eur-opa.eu/justice-_home/do-ccentre/doc/hague_programme_en.pdf.
8. International Organization for Migration? (2010) WMR 2010 Background Paper: The Future of European Migration: Policy Options for the European Union and its Member States, by Rainer Munz and Elizabeth Collet, available at: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2010_migration_policy_options_EU.pdf (accessed 11 October 2017)
9. Hix, S. (2005). The Political System of the European Union. Palgrave Macmillan, London.
10. Peers, S. (2005). The UK Opt-Out from EU Immigration and Asylum Law in Practice // Carlier J.-Y., De Bruycker P. (eds.): Immigration and Asylum Law of the EU: current debates / Actualité du droit européen de l'immigration et de l'asile. Bruxelles: Emile Bruylant. P. 161-165.
11. Rapport «Besoins de main d'oeuvre et politique migratoire» (2006), Centre d'analyse stratégique. Mars 2006, available at: <http://lesrapports.lado-cumentationfrancaise.fr/BRP/064000296/0000.pdf> (accessed 10 October 2017)

References

1. Grinin, L. (2008). Natsionalnyy suverenitet i protsessy globalizatsii (vvodnye zamechaniya), Polis, № 1, S. 123-134.
2. Shemyatenkov V. (2003), Yevropeyskaya integratsiya. – M.: Mezhdunarodnye otnosheniya. 240 s.
3. Арап, J. (2012). Problems and Solutions for New Member States in Implementing the JHA Acquis 11 CEPS Working Document №212. October 2004, available at: http://shop.ceps.be/downfree.php?item_id=1173 (accessed 17 October 2017)
4. Council Decision (2004), 2004/927/EC of 22 December 2004 providing for certain areas covered by Title IV of Part Three of the Treaty establishing the European Community to be governed by the procedure laid down in Article 251 of that Treaty (Official Journal. 2004. 31 December, P. 0045-0046).
5. Council Common Position (2001), of 27 December 2001 on Combating Terrorism. 2001/930/CFSP. Official Journal of the European Communities. L344/90.
6. Favell, A., Geddes A. (1999). European Integration, Immigration and the Nation State: Institutionalising Transnational Political Action? Robert Schuman Centre for Advanced Studies. European University institute. EUI Working Papers. 1999. RSC No 99/32, available at: http://www.iue.it/RSCAS/WP-Texts/99_32.pdf (accessed October 13 2017).
7. The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union. JAI 559, available at: http://ec.eur-opa.eu/justice-_home/do-ccentre/doc/hague_programme_en.pdf.
8. International Organization for Migration? (2010) WMR 2010 Background Paper: The Future of

European Migration: Policy Options for the European Union and its Member States, by Rainer Munz and Elizabeth Collet, available at: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2010_migration_policy_options_EU.pdf (accessed 11 October 2017)

9. Hix, S. (2005). *The Political System of the European Union*. Palgrave Macmillan, London.

10. Peers, S. (2005). *The UK Opt-Out from EU Immigration and Asylum Law in Practice* // Carlier J.-Y., De Bruycker P. (eds.): *Immigration and Asylum Law of the EU: current debates / Actualité du droit européen de l'immigration et de l'asile*. Bruxelles: Emile Bruylant. P. 161-165.

11. Rapport «Besoins de main d'oeuvre et politique migratoire» (2006), Centre d'analyse stratégique. Mars 2006, available at: <http://lesrapports.ladocumentationfrancaise.fr/BRP/064000296/0000.pdf> (accessed 10 October 2017)